

Wypadki w gospodarstwach rolnych

Analiza przypadków

Wanda Gawęł, Iwona Maczewska-Borny, Małgorzata Poławska

Abstrakt

Praca w gospodarstwie rolnym wiąże się z wieloma zagrożeniami, których następstwem mogą być wypadki lub choroby zawodowe. Takie zdarzenia stanowią tragedię dla rodzin, a dla samego gospodarstwa często są stratą, której nie da się łatwo naprawić. Celem artykułu jest analiza przyczyn i okoliczności wypadków przy pracy w gospodarstwie rolnym. Wypadek przy pracy rolniczej musi spełniać jednocześnie trzy warunki: być nagły, mieć przyczynę zewnętrzną oraz być związany z wykonywaną pracą rolniczą. Brak choćby jednej z tych przesłanek powoduje, że zdarzenie nie będzie mogło być uznane za wypadek przy pracy rolniczej. W artykule podjęto również temat pracy koniecznej, wykonywanej podczas zwolnienia lekarskiego, w trakcie której rolnik może ulec wypadkowi. Omówiono także najczęstsze przyczyny odmowy wypłaty jednorazowego odszkodowania w związku z wypadkiem podczas pracy w gospodarstwie rolnym. Celem działań prewencyjnych Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS, Kasa) jest zmniejszenie liczby wypadków przy pracy rolniczej i minimalizowanie zagrożeń, które mogą prowadzić do takich zdarzeń. Artykuł przedstawia analizę wypadków w gospodarstwie rolnym, metody zapobiegania wypadkom oraz zasady zapewniania bezpieczeństwa podczas pracy. Zwraca także uwagę na główne przyczyny zdarzeń wypadkowych z poszczególnych grup. W artykule wykorzystano analizę przypadków jako metodę badawczą.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo i prewencja, definicja wypadku przy pracy, kategoria wypadków przy pracy rolniczej.

Wanda Gawęł, słuchaczka studiów podyplomowych „Rolnicze Ubezpieczenia Społeczne – funkcjonowanie, administracja i aspekty prawne” na Uniwersytecie Kaliskim im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, kierownik, Placówka Terenowa w Wąbrzeźnie, Oddział Regionalny w Bydgoszczy, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, **Iwona Maczewska-Borny**, słuchaczka studiów podyplomowych „Rolnicze Ubezpieczenia Społeczne – funkcjonowanie, administracja i aspekty prawne” na Uniwersytecie Kaliskim im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, starszy referent, Placówka Terenowa w Parczewie, Oddział Regionalny w Lublinie, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, **Małgorzata Poławska**, słuchaczka studiów podyplomowych „Rolnicze Ubezpieczenia Społeczne – funkcjonowanie, administracja i aspekty prawne” na Uniwersytecie Kaliskim im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, inspektor, Placówka Terenowa w Łukowie, Oddział Regionalny w Lublinie, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Wstęp

Rolnictwo jest jednym z kluczowych sektorów gospodarki w Polsce. Jedną z wielu charakterystycznych cech rolnictwa indywidualnego jest zaangażowanie całej rodziny rolnika w pracę w gospodarstwie rolnym. Zawód rolnika cechuje się dużą różnorodnością wykonywanych zadań — od opieki nad dużymi, silnymi zwierzętami, przez prace remontowo-budowlane, po obsługę specjalistycznego sprzętu i maszyn rolniczych. Bardzo często rolnik lub domownik pełni rolę nie tylko operatora maszyn, lecz także mechanika czy konserwatora w przypadku awarii. Dodatkowo mamy do czynienia z sezonowością prac, co prowadzi do nasilenia pewnych ryzyk w określonych okresach w roku. Wszystkie te czynniki sprawiają, że w gospodarstwie rolnym występuje wiele zagrożeń dla zdrowia i życia. W związku z tym rolnicy, częściej niż osoby zatrudnione w innych branżach, narażeni są na wypadki przy pracy.

Świadczenia z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych po raz pierwszy przyznano polskim rolnikom na podstawie Ustawy z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin¹. Ustawa ta przewidywała jednorazowe świadczenie, obecnie zwane jednorazowym odszkodowaniem. Przysługiwały one rolnikowi, jego małżonkowi oraz dzieciom pozostającym na utrzymaniu, na warunkach i w wysokości określonych dla jednorazowego odszkodowania w ubezpieczeniu pracowniczym. Wysokość świadczenia uzależniona była od faktycznie odniesionego uszczerbku na zdrowiu.

Obowiązująca ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniach społecznych rolników: za wypadek przy pracy rolniczej uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo pozostających w związku z wykonywaniem tych czynności: na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z tym gospodarstwem rolnym lub; w drodze ubezpieczonego z mieszkania do gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, albo w drodze powrotnej, lub; podczas wykonywania poza terenem gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo w związku z wykonywaniem tych czynności, lub; w drodze do miejsca wykonywania czynności, o których mowa w pkt 3, albo w drodze powrotnej.

1. Ustawa z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, Dz. U. nr 32 poz. 140.

W przypadku pomocnika rolnika za wypadek przy pracy rolniczej uznaje się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło podczas wykonywania przez pomocnika rolnika czynności określonych w umowie o pomocy przy zbiorach: zbieranie chmielu, owoców, warzyw, tytoniu, ziół lub roślin zielarskich: usuwanie zbędnych części roślin; klasyfikowanie lub sortowanie zerwanych lub zebranych chmielu, owoców, warzyw, tytoniu, ziół lub roślin zielarskich albo wykonywanie innych czynności mających na celu przygotowanie tych owoców lub warzyw do transportu, przechowywania lub sprzedaży lub związanych z pielęgnowaniem i poprawą jakości plonów².

W rolnictwie najczęściej do wypadków dochodzi w wyniku nagłych zdarzeń wywołanych przyczynami zewnętrznymi, które występują podczas wykonywania rutynowych prac na terenie gospodarstwa rolnego. Wśród wielu przyczyn wypadków kluczowe znaczenie ma „czynnik ludzki”, tj. nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przez rolników, nieznanostwo lub lekceważenie zagrożeń, pośpiech i stres, bałagan w obejściu i miejscu pracy, posługiwanie się maszynami i ciągnikami po spożyciu alkoholu, dokonywanie napraw na własną rękę, brak ochrony indywidualnych i właściwych ubrań roboczych. Oprócz wymienionych czynników ludzkich, przyczyną wypadków może być także zły stan techniczny budynków gospodarczych, schodów, drabin, maszyn i narzędzi. Ze względu na różne okoliczności, w których dochodzi do wypadków, wyróżnia się dwanaście głównych grup zdarzeń wypadkowych:

- 1) upadek osób;
- 2) upadek przedmiotów;
- 3) zetknięcie z ostrymi narzędziami;
- 4) uderzenie, przygniecenie przez przedmioty transportowane;
- 5) przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu;
- 6) pochwycenie, uderzenie przez części ruchome maszyn;
- 7) uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta;
- 8) pożar, wybuch, działanie sił przyrody;
- 9) działanie skrajnych temperatur;
- 10) działanie materiałów szkodliwych;
- 11) nagłe zachorowania;
- 12) inne zdarzenia.

Wypadek przy pracy rolniczej musi spełniać równocześnie trzy warunki. Po pierwsze, nagłość – oznacza to, że zdarzenie jest nieprzewidywalne, występuje nagle i dokonuje się jednorazowo, w mgnieniu oka, jak np. wyładowanie atmosferyczne.

2. Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. 2024 poz. 90.

Nagłości nie należy jednak rozumieć dosłownie jako zdarzenia błyskawicznego i jednorazowego, gdyż działanie to może być kilkakrotne lub trwać przez pewien czas. Okres, w którym powinien zamknąć się przebieg nagłego zdarzenia, aby nadal miało ono charakter wypadku, jest umowny (także zdarzenie przebiegające w dłuższym czasie nie powinno tracić cechy nagłości). Po drugie, istotnym elementem wypadku jest stwierdzenie, że przyczyna wypadku pochodziła z zewnątrz, czyli istniała poza poszkodowanym. Przez przyczynę zewnętrzną rozumie się działanie czynników zewnętrznych, takich jak: elementy maszyn, energia elektryczna, środki chemiczne itp. Za zdarzenie spowodowane przyczyną zewnętrzną uważane są również takie, w których występuje łączne działanie przyczyny zewnętrznej i wewnętrznej, czyli tkwiącej w organizmie poszkodowanego, jeżeli sama przyczyna wewnętrzna nie spowodowałaby zdarzenia (zawał serca wywołany nadmiernym wysiłkiem fizycznym). Każdy wypadek rozpatruje się indywidualnie. Po trzecie, niezbędnym warunkiem uznania zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej jest wymóg, aby był on ściśle związany z pracą rolniczą. Zaistniały wypadek przy pracy rolniczej należy zgłosić bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w ciągu 6 miesięcy od dnia jego zaistnienia. Zgłoszenia wypadku może dokonać poszkodowany lub inna osoba. Zbyt późne zgłoszenie może uniemożliwić ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku, co może skutkować odmową prawa do odszkodowania. Osoba poszkodowana lub inna zgłaszająca wypadek powinna (w szczególności) podjąć następujące kroki: zabezpieczyć w miarę możliwości miejsce i przedmioty związane z wypadkiem, udostępnić miejsce wypadku i przedmioty związane z wypadkiem, wskazać świadków wypadku, dostarczyć posiadaną dokumentację leczenia, udzielić informacji i wszechstronnej pomocy pracownikowi Kasy, który jest upoważniony przez Prezesa Kasy do prowadzenia postępowania dowodowego w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku.

Niniejszy artykuł poświęcony jest analizie wypadków w gospodarstwie rolnym oraz popularyzowaniu wiedzy o sposobach na bezwypadkową pracę.

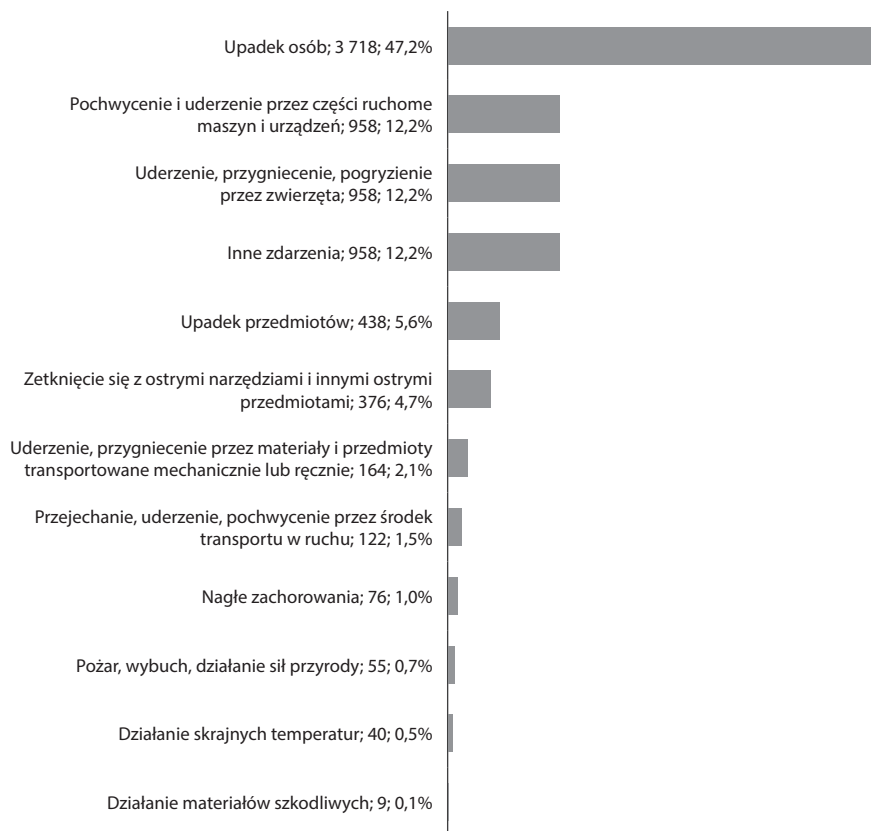
Charakterystyka wypadków w gospodarstwie rolnym w latach 2014–2023

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat struktura wypadków według zdarzeń powodujących urazy jest podobna. Najczęstszą przyczyną wypadków wciąż pozostaje:

- upadek osób;
- pochwycenie, uderzenie przez ruchome części maszyn i urządzeń;
- uderzenie, przygnięcie bądź pogryzienie przez zwierzęta;
- inne zdarzenia.

Wypadki w gospodarstwach rolnych

Wykres 1. Struktura wypadków w 2020 roku według grup wypadkowych

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2020 r., Warszawa 2021.

Analiza okoliczności i przyczyn wypadków

Zgodnie z dyspozycją art. 63 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników KRUS każdego roku analizuje przyczyny oraz okoliczności wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych rolników. W czasie prowadzenia postępowania powypadkowego inspektorzy do spraw prewencji dokonują oględzin miejsc i przedmiotów związanych z wypadkami, oceniając przy tym metody pracy i stan techniczny stosowanych środków produkcji, zapoznają się z dokumentacją medyczną związaną z udzieleniem pierwszej pomocy lekarskiej oraz dokumentacją przekazaną przez organy ścigania, a także pozyskują informacje od poszkodowanych i świadków na temat

okoliczności oraz przebiegu zdarzenia. Podczas postępowania dowodowego identyfikowane są przyczyny wypadku, a następnie na ich podstawie wydawane są zalecenia prewencyjne w celu ograniczenia ryzyka ponownego zaistnienia wypadku.

Na początku funkcjonowania Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego do jednostek organizacyjnych zgłaszano rocznie ponad 60 tys. wypadków (w 1993 roku – 66 tys.). W 2020 roku odnotowano ich 10 977, czyli o ponad 80% mniej niż w 1993 roku.

Grupy wypadkowe – okoliczności i przyczyny wypadków

Grupa 02 – upadek osób

Najwięcej wypadków w tej grupie spowodowanych było potknięciami i poślizgnięciami na nawierzchni podwórzy, pól, ciągów komunikacyjnych itp., a także upadkami z drabin, schodów i środków transportowych.

Najczęstsze przyczyny wypadków w tej grupie to:

- zły stan nawierzchni podwórzy oraz brak porządku w obejściach gospodarstw rolnych, brak dbałości o utrzymanie ciągów komunikacyjnych w gospodarstwach, głównie w okresie zimowym;
- używanie drabin wykonanych we własnym zakresie, nieposiadających zabezpieczeń przed poślizgiem lub przechyłem;
- brak wyposażenia przyczep w drabinki;
- niestosowanie drabin, podestów przy pracach na wysokości;
- wady konstrukcyjne budynków i schodów (brak poręczy);
- umieszczenie progów w otworach drzwiowych budynków inwentarskich;
- nieużywanie odpowiedniego obuwia roboczego;
- nieprawidłowy sposób wchodzenia na maszyny rolnicze, przyczepy, wózki, drabiny czy schody oraz schodzenie z nich;
- używanie starych, wyeksploatowanych i w złym stanie technicznym maszyn rolniczych, wykonywanie prac rolniczych w pośpiechu oraz w trudnych warunkach atmosferycznych.

Przykład 1

W dniu wypadku poszkodowany, Pan Sebastian S., rozwoził obornik pochodzący od własnego bydła opasowego na polu, używając ciągnika z rozrzutnikiem. Kiedy zbliżał się do końca pracy, usłyszał metaliczny dźwięk dochodzący z rozrzutnika. Chciał wysiąść z ciągnika rolniczego, aby sprawdzić, co się dzieje w rozrzutniku.

W tym celu uszkodzony wyłączył silnik w ciągniku, a następnie wspiął się po drabinie, na stałe zamontowanej do rozrzutnika. Stojąc jedną nogą na drabinie, a drugą na burcie rozrzutnika, poślizgnął się lewą nogą na krawędzi burty, w wyniku czego upadł z wysokości ok. 3 metrów na plecy, lądując na polu. Na skutek zdarzenia uszkodzony doznał urazu mostka, kręgosłupa oraz urazu klatki piersiowej. Świadców zdarzenia nie było. W czasie wypadku uszkodzony na nogach posiadał obuwie robocze na protektorze, bez metalowego noska oraz usztywnienia stawu skokowego. Po wypadku brat uszkodzonego, Pan Radosław S., kontynuował prace na polu, zasiewając rzepak. W drodze postępowania powypadkowego ustalono, że Pan Sebastian doznał ww. urazów na skutek upadku z rozrzutnika na pole własnego gospodarstwa rolnego. Przyczyną wypadku był pośpiech oraz niezachowanie szczególnej ostrożności podczas wchodzenia po drabinie na rozrzutnik. Nie stwierdzono wadliwości środka produkcji i nieprawidłowości świadczonej usługi. Wypadek zgłoszono do KRUS po 112 dniach od daty wypadku, po zakończeniu leczenia. Brak przesłanek wskazujących na spowodowanie wypadku umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa.

Zalecenia prewencyjne dla uszkodzonego: (1) przed przystąpieniem do pracy z wykorzystaniem maszyn rolniczych należy zapoznać się z zasadami bezpieczeństwa pracy oraz zachować szczególną ostrożność i uwagę; (2) nie należy się spieszyć; (3) przystępując do pracy, należy być wypoczętym i skoncentrowanym oraz zadbać o swój stan psychofizyczny – nigdy nie powinno zaczynać się pracy, jeśli samopoczucie oraz stan fizyczny nie gwarantują bezpieczeństwa; (4) w przypadku wykonywania ciężkiej pracy prowadzącej do nadmiernego wysiłku należy uwzględnić czas na odpoczynek; (5) pamiętać o używaniu obuwia atestowanego z usztywnieniem stawu skokowego oraz metalowym noskiem; (6) dbać o ład i porządek w gospodarstwie rolnym.

Grupa 07 – pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń

Występowaniu wypadków w tej grupie sprzyja trudna sytuacja ekonomiczna wielu gospodarstw. Rolnicy często eksploatują stare maszyny oraz urządzenia w złym stanie technicznym – brakuje odpowiednich zabezpieczeń ruchomych części, stosowane są prowizoryczne osłony wykonane samodzielnie, które nie zawsze zapewniają wystarczającą ochronę przed wypadkiem.

Przykład 2

W dniu wypadku poszkodowany, Pan Daniel T., próbował naprawić drewniane drzwi w stodole we własnym gospodarstwie rolnym. Planował wymienić zawias w drzwiach, które znajdują się w lewym skrzydle drzwi stodoły, ponieważ stary zawias był uszkodzony, przez co drzwi opadły do dołu. Poszkodowany najpierw chciał przeciąć śruby mocujące zawias za pomocą szlifierki kątovej. W związku z tym przystąpił do pracy na podwórzu pod zadaszeniem. Umocował nowy zawias w imadle, które było przymocowane do drewnianego stołu. Trzymając obiema rękami szlifierkę kątową, zaczął przecinać pierwszą śrubę mocującą zawias. Podczas tej czynności szlifierka wyrwała się z rąk poszkodowanego, a jej tarcza obcięła rolnikowi palec II ręki lewej, spowodowała uraz III palca ręki lewej oraz ranę szarpaną opuszka palca V. Szlifierka kątovej nie została wyłączona, ponieważ elektronarzędzie spadło na ziemię i przecięło kabel zasilający. Świadców zdarzenia nie było. W stodole przechowywano siano dla kaczek, które hodowano na potrzeby własne. Z zeznań poszkodowanego wynika, że w dniu zdarzenia nie używał rękawic ochronnych, miał natomiast założone okulary ochronne. W toku postępowania powypadkowego ustalono, że Pan Daniel doznał urazów na podwórzu swojego gospodarstwa podczas przecinania śruby mocującej zawias, który miał być przeznaczony do drzwi stodoły. Przyczyną wypadku było niewłaściwe operowanie kończynami w strefie zagrożenia oraz niezachowanie szczególnej ostrożności podczas przecinania śruby mocującej zawias szlifierką kątową. W dniu oględzin stwierdzono, że szlifierka była niesprawna (przecięty kabel zasilający elektronarzędzie, ułamana osłona tarczy oraz zużyta tarcza). Wypadek zgłoszono po 16 dniach od daty wypadku w trakcie długotrwałego leczenia. Zebrana dokumentacja nie wykazała, aby wypadek był spowodowany umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. Nie stwierdzono również, aby w dniu wypadku poszkodowany spożywał alkohol lub inne środki o podobnym działaniu.

Zalecenia prewencyjne dla poszkodowanego: (1) przed rozpoczęciem pracy związanej z obsługą elektronarzędzi należy zapoznać się z zasadami bezpiecznej pracy; (2) osoba obsługująca szlifierkę kątową powinna przejść odpowiednie szkolenie w zakresie zasad bezpieczeństwa; (3) obrabiany materiał należy zamocować pewnie w imadle, a ręce trzymać z dala od powierzchni przecinanej; (4) należy unikać pośpiechu; (5) podczas pracy szlifierkę należy trzymać pewnie obiema rękami oraz w bezpiecznej odległości i pozycji, aby uniknąć przypadkowych okaleczeń ciała osoby pracującej lub osób postronnych; (6) prace powinny być wykonywane w pomieszczeniach pomocniczo-warsztatowych, które są odpowiednio oświetlone; (7) należy także stosować środki ochrony osobistej, takie jak ubranie robocze czy rękawice ochronne.

Przykład 3

W dniu wypadku poszkodowana, Pani Halina, przewoziła obornik pochodzący od własnych zwierząt z płyty obornikowej na pole, używając ciągnika rolniczego połączonego z rozrzutnikiem. Po zakończonej pracy wróciła ciągnikiem z rozrzutnikiem na płytę obornikową za stodołę. Wysiadła z ciągnika i zamierzała odczepić rozrzutnik od ciągnika, aby zaprowadzić ciągnik do stodoły. Stojąc z prawej strony za ciągnikiem, odczepiała elektro-złącza od ciągnika, a następnie wyjęła bolec od ciągnika, do którego przypięty był dyszel rozrzutnika. Po wyjęciu bolca od ciągnika, podnóżka zabezpieczająca dyszel rozrzutnika opadła, przez co dyszel uderzył poszkodowaną w prawe kolano i upadł na jej lewą stopę. Na skutek zdarzenia poszkodowana doznała urazu zmiążdżenia lewej stopy, rany szarpanej lewej stopy lewej, złamania trzonu I, II, III kości śródstopia, trzonu paliczka podstawnego palca IV, złamania trzonu paliczka środkowego palca V lewej stopy oraz stłuczenia prawego kolana. Zdarzenie miało miejsce bez świadków, ponieważ poszkodowana wykonywała te czynności samodzielnie. Poszkodowana wskazała, że w dniu wypadku na zewnątrz panowały trudne warunki – padał deszcz, a na ziemi było błoto. Koła rozrzutnika były zabezpieczone klinami przed niekontrolowanym przemieszczeniem się. Z oświadczenia poszkodowanej wynika, że w dniu zdarzenia miała na sobie krótkie, ocieplane gumowce. W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pani Halina na skutek upadku dyszla rozrzutnika doznała ww. urazów we własnym gospodarstwie rolnym. Przyczyną wypadku było odczepienie rozrzutnika od ciągnika rolniczego na nieutwardzonym podłożu, wskutek czego podpórka zabezpieczająca dyszel rozrzutnika wbiła się w piaszczystą, mokrą nawierzchnię, a dyszel rozrzutnika upadł na stopę poszkodowanej. Dodatkowo przyczyną wypadku mogło być nieodpowiednie obuwie. Wypadek zgłoszono po 83 dniach od zdarzenia, w trakcie długotrwałego leczenia. Poszkodowana wykonywała pracę typowo rolniczą. Nie stwierdzono żadnych przesłanek wskazujących na umyślne działanie lub rażące niedbalstwo.

Zalecenia prewencyjne dla poszkodowanego: (1) należy zachować szczególną ostrożność i uwagę przy agregowaniu ciągnika rolniczego ze sprzętem współpracującym; (2) czynności należy wykonywać bez pośpiechu; (3) sprzęganie i rozprzęganie maszyn powinno być dokonywane na utwardzonym podłożu; (4) wszelkiego rodzaju podesty, podwyższenia powinny być stabilne, a urządzenie zabezpieczone w taki sposób, aby uchronić przed niekontrolowanym upadkiem; (5) należy używać obuwia atestowanego z protektorowaną podeszwą, usztywnieniem stawu skokowego oraz metalowym noskiem.

Główne przyczyny w tej kategorii wypadków to:

- niewłaściwe operowanie kończynami w strefie zagrożenia;
- niewłaściwe uchwycenie, trzymanie narzędzi, środków i przedmiotów pracy;
- brak osłon i zabezpieczenia ruchomych maszyn i urządzeń rolniczych lub nieodpowiednie osłony i niewłaściwe zabezpieczenie ruchomych maszyn i urządzeń rolniczych.

*Grupa 08 – uderzenie,
przygnięcie, pogryzienie przez zwierzęta*

W grupie tej, w większości przypadków, na pierwszy plan wysuwa się nieprawidłowa obsługa zwierząt. Przykładem takiego wypadku jest:

Przykład 4

W dniu wypadku poszkodowany wykonywał wieczorny obrządek bydła w oborze we własnym gospodarstwie rolnym. Zadawał inwentarzowi kukurydzę. Podczas zadawania paszy dwóm bykom, rolnik zauważył, że jeden z nich urwał się z łańcucha. Chcąc uwiązać byka, poszkodowany wziął drewniany kij i podszedł do niego, aby go uwiązać do bocznej ściany w oborze. W momencie, gdy próbował uwiązać byka, zwierzę rzuciło się na niego z rogami. Poszkodowany uciekając w kierunku drzwi wyjściowych z obory, został zaatakowany przez byka, który przewrócił go na obornik, a następnie w rogu obory zaczął uderzać go rogami o ścianę. Na skutek zdarzenia rolnik doznał złamania V, VI, VII i VIII żebra strony lewej oraz urazu kolana i lewego uda. Świadców zdarzenia nie było. W dniu wypadku poszkodowany miał na nogach obuwie robocze typu kamasze na protektorze, nieposiadające usztywnienia stawu skokowego ani metalowego noska. W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że rolnik doznał powyższych urazów na skutek poturbowania przez byka w oborze we własnym gospodarstwie rolnym. Wypadek zgłoszono do KRUS po 11 dniach od wypadku, bez zbędnej zwłoki. Przyczyną wypadku było nagłe i niespodziewane zachowanie byka oraz brak szczególnej ostrożności podczas obsługi zwierzęcia. Nie stwierdzono, aby poszkodowany spowodował wypadek umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. Zebrana dokumentacja nie wykazała, aby poszkodowany w dniu wypadku spożywał alkohol lub inne środki o podobnym działaniu.

Zalecenia prewencyjne dla poszkodowanego: (1) poznać fizjologię i naturalne zachowania zwierząt hodowlanych, ponieważ zwierzęta mają różne temperamenty,

sposoby wyrażania emocji i wrażliwość na bodźce zewnętrzne; (2) przed przystąpieniem do pracy należy uważnie je obserwować oraz zasygnalizować im swoją obecność głosem, zwłaszcza przy zbliżaniu się od tyłu; (3) zaleca się zachowanie szczególnej ostrożności podczas pracy ze zwierzętami dużymi i silnymi, zwierzęta narowiste lub wyjątkowo złośliwe powinny zostać usunięte z hodowli; (4) dbać o porządek w miejscu pracy; (5) używać obuwia na protektorze, z metalowym noskiem i usztywnieniem na staw skokowy; (6) w miarę możliwości dostosować oborę do hodowli byków, tj. zastosować takie rozwiązania konstrukcyjne, które pozwolą uniknąć konieczności wchodzenia do boksu ze zwierzęciem.

Główne przyczyny wypadków w tej kategorii to:

- nieprawidłowe metody obsługi oraz poskramiania zwierząt – zachodzenie ich od tyłu i działanie zaskoczenia;
- reakcja zwierzęcia na nieznane bodźce i otoczenie;
- narowistość, agresja zwierząt;
- zły stan budynków i pomieszczeń inwentarskich;
- nieprzewidywalne zachowania zwierząt.

Grupa 09 – pożar, wybuch, działanie sił przyrody

Przykład 5

W dniu wypadku poszkodowana, Pani Elżbieta, zamierzała dołożyć opał do pieca centralnego ogrzewania w kotłowni budynku mieszkalnego we własnym gospodarstwie rolnym, aby podgrzać wodę dla trzody chlewnej oraz ogrzać dom. Będąc w kotłowni, poszkodowana chciała dołożyć opał (suche dębowe i sosnowe drewno) do pieca. Podczas otwierania drugich od góry drzwiczek pieca, prawą ręką chciała zruszyć metalową rączkę z boku pieca, aby rozżarzyć ogień. W tym momencie doszło do wybuchu płomienia, który uderzył w twarz i prawą rękę poszkodowanej. Następnie ogień rozprzestrzenił się po całej kotłowni. Na skutek zdarzenia poszkodowana doznała oparzenia twarzy i prawej ręki. Z oświadczenia poszkodowanej wynika, że w dniu wypadku nie miała na sobie rękawic ochronnych, a na nogach nosiła skórzane wiązane trapery. W dniu zdarzenia poszkodowana nie spożywała alkoholu, środków odurzających ani innych substancji psychotropowych. W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pani Elżbieta na skutek wybuchu ognia z pieca centralnego ogrzewania doznała oparzenia twarzy i prawej ręki. Gwałtowne poruszanie metalową rączką służącą do rozżarzania ognia mogło przyczynić się do tego zdarzenia wypadkowego. Nie stwierdzono wadliwości środka produkcji i nieprawidłowości świadczonej usługi. Poszkodowana zgłosiła wypadek po 7 dniach od zdarzenia, bez zbędnej zwłoki.

Zalecenia prewencyjne dla poszkodowanej: (1) przy obsłudze pieca centralnego ogrzewania należy zachować szczególną ostrożność i uwagę; (2) należy skupić się na wykonywanej czynności; (3) kocioł centralnego ogrzewania powinien być regularnie poddawany przeglądom oraz konserwacji – zaleca się, aby przynajmniej raz w roku, najlepiej przed sezonem grzewczym, przeprowadzić dokładny przegląd kotła; (4) wszystkie naprawy i przeglądy konserwacyjne powinny być wykonywane przez autoryzowany serwis firmowy, który stosuje wyłącznie oryginalne części zamienne; (5) przy każdym przeglądzie i konserwacji kotła należy sprawdzić działanie układów zabezpieczających oraz szczelność armatury gazowej oraz szczelność połączeń kotła.

Grupa 13 – inne zdarzenia

Do grupy „inne zdarzenia” przyporządkowane są wypadki, których nie można sklasyfikować we wcześniej wymienionych grupach przyczynowych. Są to m.in. skutki niefortunnego ustawienia stopy na nierównym czy śliskim podłożu, nadwyrężenia kończyn z powodu dźwigania zbyt dużych ładunków, a także urazy spowodowane uderzeniami obiektów w ruchu itp.

Najczęstsze przyczyny:

- zły stan nawierzchni;
- nieużywanie odpowiedniego obuwia roboczego;
- nieprawidłowy sposób wchodzenia na maszyny rolnicze, przyczepy, wózki, drabiny czy schody oraz schodzenie z nich;
- niewłaściwe uchwycenie, trzymanie narzędzi, środków i przedmiotów pracy.

Wypadkiem z tej kategorii jest:

Przykład 6

W dniu wypadku poszkodowany pracował przy przewożeniu sianokiszonki ciągnikiem rolniczym marki Massey Ferguson z turem łyżko-krokodylem z miejsca za stodołą na podwórze w swoim gospodarstwie rolnym. Sianokiszonka miała być przeznaczona jako pasza dla bydła opasowego. Po przewiezieniu beli sianokiszonki, poszkodowany postanowił wysiąść z ciągnika, aby poprawić sianokiszonkę rękami. Podczas wysiadania z ciągnika rolniczego, przodem do niego, prawa noga rolnika ześlizgnęła się ze schodka, w wyniku czego poszkodowany uderzył prawą piętą o zamrożoną nawierzchnię podwórza przed oborą. Na skutek tego zdarzenia rolnik doznał złamania kości piętowej prawej. Powyższe prace poszkodowany wykonywał samodzielnie, nie było świadków zdarzenia. W dniu wypadku na nogach miał obuwie robocze z cienką podeszwą i z usztywnieniem stawu skokowego, ale bez metalowego noska. W drodze

prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pan Michał podczas wysiadania z ciągnika rolniczego doznał urazu kości piętowej nogi prawej na podwórzu we własnym gospodarstwie rolnym. Przyczyną wypadku było nieużywanie odpowiedniego obuwia, niewłaściwy stan nawierzchni podwórza oraz brak szczególnej ostrożności podczas wysiadania z ciągnika rolniczego. Wypadek został zgłoszony po 14 dniach od zdarzenia, w trakcie długotrwałego leczenia. Poszkodowany wykonywał czynności związane z prowadzeniem działalności rolniczej. Nie stwierdzono, aby wypadek został spowodowany umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, ani że w dniu wypadku poszkodowany spożywał alkohol lub inne środki o podobnym działaniu.

Zalecenia prewencyjne dla poszkodowanego: (1) prace rolnicze należy wykonywać z zachowaniem wszelkich środków ostrożności; (2) do pracy w gospodarstwie należy używać obuwia atestowanego na podeszwie z protektorem, metalowym noskiem oraz usztywnieniem stawu skokowego; (3) buty robocze powinny być utrzymane w czystości, ponieważ pozostałości błota czy obornika mogą zwiększyć ryzyko poślizgnięcia i upadku; (4) stopień przy ciągniku należy regularnie czyścić z błota, które może utrudniać bezpieczne wsiadanie i wysiadanie (5) podczas wsiadania i wysiadania z ciągnika należy zapewnić sobie 3-punktowe podparcie ciała; (6) dbać o drożność ciągów komunikacyjnych – usuwać zbędne przedmioty, wyrównywać i utwardzać nawierzchnię; (7) w okresie zimowym należy odśnieżać i posypywać piaskiem, popiołem lub żwirem ciągi komunikacyjne, po których porusza się poszkodowany.

Wypadki śmiertelne

Zdarzenie wypadkowe z kategorii upadki osób ze skutkiem śmiertelnym przedstawia poniższy przykład.

Przykład 7

Z zeznań świadków wypadku wynika, że poszkodowany, Pan Adam, wspólnie ze swoim wujkiem Kazimierzem chciał przenieść młynek ze stodoły do spichlerza, aby zmielić zboże przeznaczone na siew (według relacji świadka zdarzenia takie zboże uprawiane jest w gospodarstwie rolnym). Na początku młynek przewożono na taczce, następnie od ok. 2 metrów od spichlerza młynek został niesiony ręcznie przez poszkodowanego i Pana Kazimierza. Niosąc młynek w kierunku spichlerza, poszkodowany szedł tyłem, a Pan Kazimierz przodem do spichlerza. Podczas niesienia młynka poszkodowany potknął się i upadł do tyłu na plecy, lądując na płaskiej i wyrównanej nawierzchni

betonowego podwórza pod spichlerzem. Świadkiem zdarzenia był wujek poszkodowanego, Pan Kazimierz, który po zdarzeniu wezwał karetkę pogotowia. Na skutek zdarzenia poszkodowany doznał urazu wielonarządowego, zgodnie z dokumentacją medyczną. Zeznania świadka wskazują, że w dniu wypadku poszkodowany miał na nogach kamasze. Z postępowania powypadkowego wynika, że było to obuwanie robocze wiązane, zniszczone, z protektorem, ale bez metalowego noska i usztywnienia stawu skokowego. W dniu oględzin nawierzchnia pod spichlerzem była wybetonowana, sucha, płaska i o równym poziomie. Oświetlenie znajdowało się na oborze, jednak w dniu zdarzenia było jeszcze widno. Wypadek zgłoszono do KRUS po 37 dniach od daty wypadku, ze zbędną zwłoką, która nie miała wpływu na ustalenie jego okoliczności i przyczyn. Wypadek zgłoszono po śmierci poszkodowanego.

Z uwagi na rozbieżności w dacie zgonu pomiędzy dokumentacją medyczną a aktem zgonu, postępowanie powypadkowe nie zostało jeszcze zakończone. Odmówiono wypłaty jednorazowego odszkodowania.

Tabela 1. Wypadki zakończone odmową wypłaty jednorazowego odszkodowania

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba wypadków zakończonych decyzją odmawiającą prawa do jednorazowego odszkodowania	6 625	5 900	5 787	4 695	4 059	3 328	3 267	3 051	2 868

Źródło: Kasa Rolniczego ubezpieczenia Społecznego, Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2023 roku, Warszawa 2024.

Wraz ze spadkiem zgłoszonych wypadków rokrocznie odnotowywano spadek liczby wypadków zakończonych odmową wypłaty jednorazowego odszkodowania, na co wskazuje tabela.

Przyczyny odmowy wypłaty jednorazowego odszkodowania stanowiły:

- brak stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu;
- nieuznanie zdarzenia za wypadek przy pracy z powodu braku związku z pracą rolniczą w rozumieniu ustawy;
- niedopełnienie obowiązków przez wnioskodawcę;
- spowodowanie wypadku przez rażące niedbalstwo;
- przyczynienie się do tego w znacznym stopniu przez poszkodowanego będącego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków o podobnym działaniu;

Wypadki w gospodarstwach rolnych

- brak prawa do ubiegania się o świadczenie;
- spowodowanie wypadku umyślnie.

Tabela 2. Najczęstsze przyczyny odmowy wypłaty jednorazowego odszkodowania w latach 2014–2023

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Brak stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu	55,2%	56,1%	55,7 %	54,8 %	53,0 %	52,1 %	58,5%	50,2%	48,0%	49,4%
Nieuznanie zdarzenia za wypadek przy pracy z powodu braku związku z pracą rolniczą	24,7%	24,7 %	23,7 %	23,5 %	23,2%	25,4 %	26,7%	26,4%	29,1%	29,3%
Niedopełnienie obowiązków przez wnioskodawcę	15,2%	14,7 %	15,8 %	16,9 %	17,8 %	16,3 %	19,0%	16,8%	16,8%	15,8%
Spowodowanie wypadku przez rażące niedbalstwo	2,4%	1,9%	2,2%	2,4%	3,2%	3,4%	2,8%	3,5%	3,3%	3,2%

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2023 roku, Warszawa 2024.

Od lat najczęstszą przyczynę odmowy wypłaty jednorazowego odszkodowania stanowi brak stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu. Decyzje odmowne co do wypłaty jednorazowego odszkodowania otrzymują rolnicy, którzy ulegli wypadkowi niemającemu związku z pracą w rolnictwie. W ciągu ostatnich dziesięciu lat stanowią one niezmiennie aż jedną czwartą wszystkich wypadków zgłoszonych do KRUS. Dość częstym powodem odmowy wypłaty jednorazowego odszkodowania jest niedopełnienie obowiązku przez wnioskodawcę. Zazwyczaj jest to niedostarczenie wymaganych dokumentów, np. druku N-14 wypełnionego przez lekarza (zaświadczenia o stanie zdrowia ubezpieczonego). Wciąż utrzymuje się również wysoki odsetek decyzji odmownych, wynoszący od 2% do 3% wszystkich decyzji odmawiających wypłaty jednorazowego odszkodowania w ciągu ostatnich dziesięciu lat dotyczący wypadków spowodowanych przez rażące niedbalstwo. Dzieje się tak mimo licznych szkoleń skierowanych do rolników, zwracających uwagę na niebezpieczne zachowania podczas pracy w rolnictwie. Sytuacja ta wymaga szczególnego omówienia.

Rażące niedbalstwo

Zgodnie z artykułem 10 ust. 2 pkt. 1 Ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy nie przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli spowodował wypadek umyślnie albo wskutek rażącego niedbalstwa.

W orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że przez działanie z rażącym niedbalstwem należy rozumieć sytuacje, w których poszkodowany zdaje sobie sprawę z grożącego mu niebezpieczeństwa. Występuje ono bowiem w danych okolicznościach faktycznych, tak że każdy człowiek o przeciętnej przezorności ocenia je jako ewidentne. Mimo to natomiast z naruszeniem przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, bez potrzeby naraża się na to niebezpieczeństwo. Ignoruje następstwa własnego zachowania, albo też nie zdaje sobie sprawy z niebezpieczeństwa, mimo że może i powinien je przewidzieć. Tak m.in. stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 6 kwietnia 2001 r., sygn. akt: II UKN 321/00³.

Poniżej przedstawiono przykłady zdarzeń wypadkowych, które nastąpiły wskutek rażącego niedbalstwa. W przypadkach tych wystąpiono z wnioskiem o nieuznanie ich za wypadek przy pracy rolniczej.

Przykład 8

Poszkodowany, Pan Tomasz (lat 49), udał się do pomieszczenia, w którym przechowywał zboże w celu nasypiania go do worków. Postawił drabinę obok rozrzutnika, aby na niego wejść. Drabina, po której poszkodowany wchodził, była jednoczęściowa, drewniana, niestabilna, bez haków zaczepowych, gum antypoślizgowych oraz tabliczki znamionowej. Poszkodowany wchodził po niej bez obuwia, ponieważ stwierdził, że gdyby miał na sobie buty, zboże nasypałoby mu się do środka. W momencie gdy stanął na pierwszym stopniu drabiny, próbując postawić lewą nogę na drugim stopniu, lewa noga poślizgnęła się i poszkodowany upadł na zanieczyszczoną betonową nawierzchnię pomieszczenia gospodarczego, podpierając ciało prawą ręką. Powyższą czynność rolnik wykonywał samodzielnie, nie było świadków zdarzenia. Na skutek wypadku poszkodowany doznał złamania nasady dalszej kości promieniowej prawej ręki prawej. W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pan

3. A. Moroz, *Kiedy KRUS może odmówić wypłacenia odszkodowania za wypadek przy pracy?*, „Tygodnik Poradnik Rolniczy” 2017, nr 48.

Tomasz nie zastosował drabiny zgodnej z zasadami bhp, co przyczyniło się zaistnienia wypadku. Zgromadzone materiały dowodowe wskazują, że wypadek był wynikiem rażącego poszkodowanego, ponieważ używał drewnianej drabiny – niestabilnej, jednoelementowej i własnoręcznie wykonanej, która nie posiadała ani uchwytów służących do przytrzymania się w czasie wchodzenia i schodzenia, ani gumy antypoślizgowej u dołu czy też haków, a także tabliczki znamionowej. Poszkodowany spowodował wypadek wskutek rażącego niedbalstwa.

Przykład 9

Michał D., lat 33, przecinał drewno na opał na podwórzu swojego gospodarstwa rolnego. Drewno miało służyć jako opał do parnika, aby przygotować karmę dla kur. Początkowo poszkodowany używał piły spalinowej, która uległa awarii, a następnie kontynuował pracę za pomocą „krajzgi”. Pod koniec pracy, podczas cięcia drewna na pile tarczowej, poszkodowany został uderzony w czoło przeciętym kawałkiem drewna (szczapa drewna o wymiarach około 25 cm x 15 cm), wskutek czego upadł do tyłu. W wyniku zdarzenia poszkodowany doznał urazu czoła. Powyższą czynność poszkodowany wykonywał samodzielnie, nie było świadków zdarzenia. Z zeznań poszkodowanego wynika, że po zdarzeniu stracił przytomność. W dniu wypadku poszkodowany miał na sobie okulary i rękawice ochronne, a na nogach obuwie robocze z protektorem. W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pan Michał podczas pracy na pile tarczowej, tzw. krajzedze, doznał rany tłuczonej okolicy czołowej o długości około 6 cm. Zebrane materiały dowodowe wskazują, że poszkodowany na skutek rażącego niedbalstwa przyczynił się do zaistniałego zdarzenia wypadkowego – pracował na pile tarczowej nieposiadającej osłon zabezpieczających ruchome elementy piły, co mogło przyczynić się do odbicia przeciętej szczapy drewna od tarczy piły i uderzenia poszkodowanego w czoło.

Na odmowę wypłaty jednorazowego odszkodowania ma również wpływ wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym pod wpływem alkoholu, co obrazuje poniższy przykład.

Przykład 10

Poszkodowana, Pani Bogusława (lat 57) udała się do kurnika we własnym gospodarstwie rolnym w celu zebrania jaj do własnego użytku. Po zebraniu jaj wyszła z kurnika i udała się w kierunku domu, trzymając w rękach około 7–8 sztuk jaj. Idąc podwórzem, poślizgnęła się (nie pamięta, którą nogą) na zamrożonej nawierzchni trawiastego podwórza – na lodzie, na skutek czego upadła na prawy bok, doznając urazu prawej nogi. Powyższą czynność rolniczka wykonywała samodzielnie, nie było świadków. W dniu zdarzenia poszkodowana miała na nogach obuwie typu gumofilce, które nie posiadały protektora, usztywnienia stawu skokowego ani metalowego noska. Podwórze nie było posypane żadnym materiałem antypoślizgowym. Z zeznań poszkodowanej wynika, że przed wypadkiem spożywała alkohol, tj. wypila dwa piwa o zawartości alkoholu około 4–4,8%, co zostało potwierdzone przez Zespół Ratownictwa Medycznego.

W drodze prowadzonego postępowania powypadkowego ustalono, że Pani Bogusława na skutek poślizgnięcia się na lodzie na podwórzu własnego gospodarstwa rolnego, upadła na prawy bok i doznała złamania 1/3 dalszej piszczeli prawej ze zwinięciem stawu skokowego. W dniu wypadku poszkodowana była pod wpływem alkoholu, co przyczyniła się do zaistniałego zdarzenia.

W 2020 roku zarejestrowano:

- 9 zgonów w grupie przejechanie, uderzenie i pochwycenie przez środek transportu w ruchu, w tym 4 przygniecenia przez przewrócone ciągniki rolnicze (doszło do nich wskutek stosowania niewłaściwej techniki jazdy na pochyłych i grząskich terenach); 4 wypadki komunikacyjne na drogach publicznych, w tym 2 przypadki zdarzenia z ciągnikiem (ich przyczyną było nieprzestrzeganie przepisów prawa o ruchu drogowym – nadmierna prędkość, nieustąpienie pierwszeństwa przejazdu) oraz jeden wypadek, w którym poszkodowany wjechał do kanału melioracyjnego i wypadł z ciągnika, który nie posiadał kabiny, do wody;
- 7 zgonów w grupie upadek przedmiotów – najczęściej były to wypadki związane z pozyskiwaniem drewna (3 przypadki); spowodowane niewłaściwym sposobem wykonywania czynności oraz przebywania w strefie zagrożenia, trzy zdarzenia dotyczyły przygniecenia przez maszyny rolnicze podczas wykonywania prac polowych lub agregowania maszyn z ciągnikiem, jedno natomiast było spowodowane przygnieceniem przez koło podczas pompowania;

- 6 wypadków z grupy pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń nastąpiło podczas nieprawidłowego i niezgodnego z instrukcją obsługi użytkowania maszyny lub braku osłon na WOM oraz niewyłączenia napędu rozrzutnika obornika i prasy do słomy przed przystąpieniem do regulacji/ naprawy;
- 4 wypadki śmiertelne w grupie uderzenie, przygniecenie i pogryzienie przez zwierzęta, do których doszło podczas obsługi bydła hodowlanego; trzech poszkodowanych zostało zaatakowanych przez zwierzęta w budynku gospodarczym lub na pastwisku, przyczyną tych wypadków były: agresja zwierząt oraz nieodpowiedni sposób ich obsługi, a także wady konstrukcyjne budynków, w których przebywały, np. brak korytarza paszowego, jedna z poszkodowanych osób została ukąszona przez owady podczas prac w szkółce z krzewami ozdobnymi i doznała wstrząsu anafilaktycznego;
- 4 zgony w grupie nagłe zachorowania podczas wykonywania prac związanych z obsługą zwierząt gospodarskich w budynkach inwentarskich; ich przyczyną był długotrwały i nadmierny wysiłek fizyczny, a pracy poszkodowanych często towarzyszył stres;
- 3 zgony w grupie inne zdarzenia, w tym 2 przypadki porażenia prądem – wynikały one ze złego stanu instalacji elektrycznej, nastąpiły podczas podłączania dmuchawy do zboża i naprawy pieca; kolejne w tej grupie zdarzenie to utonięcie w stawie podczas podlewania plantacji;
- 2 wypadki ze skutkiem śmiertelnym w grupie nagłe zachorowania – spowodowane upadkiem z wysokości, ich przyczyną był brak zabezpieczeń podczas pracy na wysokości.

Zakończenie

Wieś nie jest wyłącznie miejscem pracy, przede wszystkim to miejsce życia jej mieszkańców. Praca w rolnictwie wiąże się nie tylko z czynnikami ryzyka, lecz także zagrożeniami.

„Z globalnego punktu widzenia rolnictwo jest jednym z najbardziej niebezpiecznych sektorów gospodarki”⁴. Niezbędne są działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa pracy i życia na wsi, z których doskonale wywiązuje się Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Praca w rolnictwie oznacza konieczność radzenia sobie z różnymi

4. P. Lundqvist, *Możliwości zmniejszenia liczby śmiertelnych obrażeń w szwedzkim rolnictwie dzięki programowi prewencyjnemu*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76).

warunkami pogodowymi zależnymi od pory roku, pogarszającymi się ze względu na zmiany klimatyczne. Rolnik powinien posiadać wiele umiejętności i zdolności niezbędnych do obsługi wszelkiego rodzaju maszyn, zajmowania się dużymi zwierzętami gospodarskimi i rozwiązywania różnych problemów.

Od początku istnienia KRUS działalność prewencyjna Kasy koncentruje się na likwidacji najczęściej występujących zagrożeń podczas pracy w gospodarstwie rolnym oraz zmniejszeniu liczby wypadków i chorób zawodowych wśród rolników. Jak wskazuje niniejsza publikacja wypadkowość w rolnictwie zmniejsza się z roku na rok między innymi dzięki działalności prewencyjnej pracowników KRUS. Liczne szkolenia i kursy dla rolników, które obejmują bezpieczne użytkowanie maszyn i urządzeń rolniczych, pierwszą pomoc przedmedyczną, ochronę zdrowia i higienę pracy, a także konkursy wiedzy z zakresu BHP istotnie wpływają na bezpieczeństwo pracy w gospodarstwach rolnych. Od wielu lat wystawiane przez Kasę stoiska informacyjne podczas różnego rodzaju imprez masowych (festynach, dożynkach) mają liczne grono swoich zwolenników i są bardzo chętnie odwiedzane przez mieszkańców wsi. Rolnicy preferują bowiem kontakt osobisty, pomimo innych możliwości kontaktu z pracownikami prewencji. Mogą ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu ochronnego, np. kasków, rękawic, okularów ochronnych, a także o dofinansowanie modernizacji gospodarstw w celu poprawy bezpieczeństwa pracy. KRUS wydaje różne publikacje, broszury oraz materiały edukacyjne, które są dostępne dla rolników. Zawierają one praktyczne porady dotyczące bezpiecznej pracy w gospodarstwie, informacje o zagrożeniach i sposobach ich unikania. KRUS współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami w celu realizacji programów prewencyjnych, co pozwala na szerokie dotarcie do rolników, zwiększanie efektywności działań prewencyjnych. Wdrożony w latach 2009–2013 szwedzki krajowy program interwencyjny na rzecz zapobiegania urazom dowodzi, że działania prewencyjne skutkują znacznym zmniejszeniem liczby urazów. W celu oceny oddziaływania niniejszego programu zbadano rozwój wypadków śmiertelnych przy pracy w szwedzkim rolnictwie w okresie 15 lat (pięć lat przed wdrożeniem programu prewencyjnego, w czasie jego trwania oraz pięć lat po zakończeniu tegoż programu). „Wyniki analizy wskazywały spadek ofiar śmiertelnych o około 45% w ciągu pięciu lat trwania programu prewencyjnego. Efekt ten jednak prawie zanikł w okresie pięciu lat po zakończeniu ww. programu”⁵.

Celem pracy była analiza wypadków w rolnictwie. Wynika z niej, że najczęstszymi wypadkami w gospodarstwie rolnym są: upadki osób, pochwycenia i uderzenia przez ruchome części maszyn oraz przygniecenie i pogryzienie przez zwierzęta. Reasumując,

5. P. Lundqvist, *Możliwości zmniejszenia liczby śmiertelnych obrażeń w szwedzkim rolnictwie dzięki programowi prewencyjnemu*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76), s. 77–90.

większości tych wypadków można by było uniknąć poprzez stosowanie należytej uwagi i podstawowych środków bezpieczeństwa oraz minimalizowanie sytuacji stwarzających zagrożenie dla zdrowia lub życia podczas prac w gospodarstwie.

Bibliografia

Lundqvist P., *Możliwości zmniejszenia liczby śmiertelnych obrażeń w szwedzkim rolnictwie dzięki programowi prewencyjnemu*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76).

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2020 r.*, Warszawa 2021.

Kasa Rolniczego ubezpieczenia Społecznego, *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2023 roku*, Warszawa 2024.

Moroz A., *Kiedy KRUS może odmówić wypłacenia odszkodowania za wypadek przy pracy?*, „Tygodnik Poradnik Rolniczy” 2017, nr 48.

Ustawa z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, Dz. U. nr 32 poz. 140.

Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniach społecznych rolników, Dz. U. 2024 poz. 90.

otrzymano: 18.09.2024
zaakceptowano: 06.11.2024

